C/2024/3673

26.6.2024.

Eiropas Reģionu komitejas atzinums – Demokrātijas aizsardzība

(C/2024/3673)

Galvenais ziņotājs:	*József KÓBOR* (HU/EA), vietējās asamblejas loceklis: Pēčas – pilsētas ar meģes tiesībām – pašvaldība
Atsauces dokumenti:	Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par demokrātijas aizsardzību COM(2023) 630 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulas (ES) Nr. 1024/2012 un (ES) 2018/1724 groza attiecībā uz dažām prasībām, kas noteiktas Direktīvā (ES) XXXX/XXXX COM(2023) 636 Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko izveido saskaņotas prasības iekšējā tirgū attiecībā uz trešo valstu vārdā veiktas interešu pārstāvības pārredzamību un groza Direktīvu (ES) 2019/1937 COM(2023) 637 Komisijas Ieteikums par iekļaujošiem un noturīgiem vēlēšanu procesiem Eiropas Savienībā un par Eiropas Parlamenta vēlēšanu eiropeiskās būtības un efektīvas norises uzlabošanu C(2023) 8626 Komisijas Ieteikums par pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanas un efektīvas līdzdalības veicināšanu valsts politikas veidošanas procesos C(2023) 8627

POLITIKAS IETEIKUMI

EIROPAS REĢIONU KOMITEJA (RK),

Vispārīgas piezīmes

1. uzskata, ka ES stabilitāte, drošība un labklājība ir atkarīgas no demokrātijas principu, vērtību un institūciju stingras uzturēšanas visos līmeņos; norāda, ka pie ārējiem šo vērtību saglabāšanas priekšnosacījumiem pieder starptautisks miers un drošība, kā arī normālu ekonomisko un politisko attiecību nodrošināšana uz mūsu planētas. Kara apstākļos demokrātijas nav; nabadzībā vai nenoteiktības apstākļos demokrātijas nav; kad cilvēki baidās no nākotnes, demokrātijas nav. Tomēr tas uzliek īpašu atbildību Eiropas Savienības vadībai, tostarp Eiropas Komisijai un tās dalībvalstu valdībām;

2. aizstāv tiesiskumu, vienlīdzību likuma priekšā un varas dalīšanu, kas ir demokrātijas bāze un veido pamatu *acquis communautaire*, uz kura balstās ES;

3. atzinīgi vērtē faktu, ka veiksmīgi notiek darbs pie Eiropas Demokrātijas rīcības plānā ierosinātajiem pasākumiem, kas palīdz stiprināt demokrātisko noturību, veicinot vēlēšanu integritāti, aizsargājot mediju brīvību un plurālismu un stiprinot cīņu pret dezinformāciju un ārvalstu īstenoto informācijas manipulāciju un iejaukšanos;

4. uzskata, ka demokrātijas pamata priekšnosacījumi ir stabilas vēlēšanu sistēmas un pēc iespējas netraucēti procesi, savukārt iedzīvotāji no publiskajām amatpersonām sagaida augstus godīguma standartus. RK brīdina, ka korupcijas gadījumi ES līmenī nopietni mazina sabiedrības uzticēšanos ES iestādēm;

5. stingri atbalsta visus centienus veicināt, aizsargāt un stiprināt Eiropas demokrātiju un labāk nodrošināt sabiedrībai un publiskajām iestādēm līdzekļus pret kopējiem ārējiem demokrātiskā procesa apdraudējumiem;

6. uzskata, ka būtisks demokrātijas funkcionēšanas faktors ir varas dalīšana. Tikpat svarīgi ir, lai publiskā sektora pārstāvji rādītu priekšzīmi, rīkojoties ar cieņu un godprātību. Šajā sakarā Komiteja norāda, ka ir svarīgi, lai šādi pārstāvji aktīvi veicinātu iedzīvotāju iesaisti un apzinīgi strādātu sabiedriskā labuma vārdā, savus centienus saskaņojot ar iedzīvotāju vēlmēm un vajadzībām, kuru labā viņi strādā;

7. norāda, ka pašreizējā strauji mainīgajā drošības vidē būtu jāveic īpaši pasākumi, lai savlaicīgi un efektīvi stātos pretī izaicinājumiem – kas vērsti pret demokrātiskajām vērtībām un institūcijām –, tostarp polarizācijai, slēptai ietekmei un citiem iejaukšanās veidiem, atsevišķiem vēlētiem pārstāvjiem adresētai vardarbībai un naida runai;

8. uzskata, ka pilsoņiem ir tiesības paust atšķirīgu viedokli un nomainīt valdību, izmantojot vēlēšanas, kurās nenotiek ne ārvalstu, ne iekšēja iejaukšanās;

9. norāda, ka Konference par Eiropas nākotni bija svarīgs demokrātisks pasākums, taču tās secinājumi vēl nav īstenoti;

10. ar pārliecību atbalsta pieredzes apmaiņu un labas prakses izplatīšanu, lai stiprinātu demokrātiju Eiropas Savienībā;

11. uzsver, ka vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir īpašas zināšanas par to, kā noteikt iespējamus draudus demokrātisko procesu integritātei un nostiprināt demokrātisko praksi uz vietas, un tās palīdz stiprināt Eiropas demokrātiju, veicinot un atvieglojot pilsoņu līdzdalību sabiedriskajā dzīvē un tādējādi arī Eiropas, valsts, reģionālajās un vietējās vēlēšanās; pauž nožēlu, ka tas nav atzīts ES līmenī iesniegtajās iniciatīvās, kuru mērķis ir stiprināt Eiropas demokrātiju;

12. atkārtoti aicina izveidot vietējiem apstākļiem pielāgotu mehānismu tādam dialogam ar iedzīvotājiem, ko atbalstītu vietējās un reģionālās pašvaldības un kas nodrošinātu divvirzienu saziņu starp iedzīvotājiem un ES iestādēm;

Iekļaujošu un noturīgu vēlēšanu procesu veicināšana

13. iestājas par to, ka iekļaujošiem un noturīgiem vēlēšanu procesiem Eiropas Savienībā jāatbilst visaugstākajiem demokrātijas standartiem, un atbalsta iniciatīvas, kuru mērķis ir uzlabot vēlēšanu pieejamību un vairot politisko aktīvismu jau labu laiku pirms pašām vēlēšanām, lai sekmētu augstu aktivitāti vēlētāju vidū;

14. atbalsta visus centienus vēl vairāk uzlabot Eiropas Parlamenta vēlēšanu eiropeisko raksturu un efektīvu norisi, iesaistīt vēlēšanās visus pilsoņus un atvieglot saistīto vēlēšanu tiesību īstenošanu;

15. uzskata, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai vēlēšanu likumi nodrošinātu lielāku līdzdalību un pārstāvību vietējā līmenī;

16. norāda, ka nozīmīga loma brīvu, taisnīgu un noturīgu vēlēšanu veicināšanā ES dalībvalstīs ir vietējām un reģionālajām pašvaldībām;

17. aicina vēl vairāk stiprināt vēlēšanu procesu noturību, ievērojot pilnu atbilstību pamattiesībām un demokrātiskajām vērtībām, kas nostiprinātas ES un starptautiskajos standartos;

18. atzīst, ka vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir arī īpaša atbildība aizsargāt ar vēlēšanām saistīto informatīvo vidi, sadarbībā ar citām ieinteresētajām personām nodrošinot, ka vēlētāji savlaicīgi un piekļūstamā un saprotamā veidā saņem pareizu informāciju, un vēršoties pret manipulāciju ar informāciju, iejaukšanos un dezinformāciju saistībā ar vēlēšanām;

19. norāda: ir ļoti svarīgi, lai vietējās un reģionālās pašvaldības visām iedzīvotāju grupām, tostarp jauniešiem un neaizsargātām personām, piemēram, cilvēkiem ar invaliditāti un cilvēkiem, kas runā minoritāšu valodās, sniegtu informāciju par pamatnoteikumiem un praktisko kārtību saistībā ar viņu vēlēšanu tiesību izmantošanu, un nodrošinātu, ka viņu valstīs joprojām ir pieejamas tradicionālās balsošanas metodes;

20. atzīst dzimumu līdztiesības izšķirošo nozīmi demokrātiskās noturības stiprināšanā, iestājas par iniciatīvām, kuras atbalsta sieviešu vienlīdzīgu līdzdalību vēlēšanu procesā gan vēlētāju, gan kandidāšu statusā, un uzsver, cik nozīmīga ir politika, kas novērš šķēršļus sieviešu iesaistei politikā;

21. atzinīgi vērtē centienus Eiropas līmenī stiprināt sadarbību un paraugprakses apmaiņu demokrātijas un vēlēšanu noturības jomā, tostarp Eiropas sadarbības tīkla vēlēšanu jautājumos (*ECNE*) kontekstā; tomēr pauž nožēlu, ka, neraugoties uz tīkla mērķi aizsargāt vēlēšanas visos līmeņos, šajā sadarbībā nav pietiekami integrēta vietējā un reģionālā dimensija; tādēļ aicina vienu no *ECNE* sesijām veltīt vietējo un reģionālo vēlēšanu aizsardzībai;

22. īpaša uzmanība jāpievērš informācijas nodošanai Eiropas Savienības pilsoņiem un naturalizētajiem pilsoņiem, kuri dzīvo trešās valstīs, lai viņi varētu pienācīgi piedalīties Eiropā notiekošajās vēlēšanās;

Pilsoņu līdzdalības veicināšana valsts politikas veidošanā

23. atbalsta iedzīvotāju, pilsoniskās sabiedrības organizāciju un cilvēktiesību aizstāvju iekļaujošu un efektīvu līdzdalību valsts politikas veidošanā;

24. norāda, ka vietējās un reģionālās pašvaldības pilda nozīmīgu funkciju, veicinot plašu un iekļaujošu demokrātisko līdzdalību un nodrošinot atbalstošu un iekļaujošu vidi, kas paver iedzīvotājiem iespējas efektīvi piedalīties;

25. atzīst, ka sabiedrības līdzdalības sekmēšanā liela nozīme ir digitāliem risinājumiem, tomēr attiecīgā gadījumā arī turpmāk jānodrošina klātienes līdzdalības iespēja;

26. uzsver, ka ir būtiski stiprināt jauniešu līdzdalību ES demokrātiskajā dzīvē, un norāda uz Eiropas Reģionu komitejas un Eiropas Jaunatnes foruma kopīgajiem ieteikumiem, kas iekļauti Jaunatnes un demokrātijas hartā; uzsver vietējo jaunatnes padomju lomu, jo tās ir nozīmīgas platformas jauniešu iesaistīšanai demokrātiskā pārvaldībā un lēmumu pieņemšanas procesos; atgādina par savu aicinājumu dalībvalstīm nopietni apsvērt iespēju visās vietējās un reģionālajās vēlēšanās Eiropā samazināt balsošanas vecumu līdz 16 gadiem un aicina aktivizēt datu un zināšanu apmaiņu par institucionālo pasākumu ietekmi uz jauniešu politisko līdzdalību, piemēram, attiecībā uz minimālo vecumu, no kura drīkst balsot un kandidēt vēlēšanās ([1]);

27. uzskata, ka īpaši svarīgi ir iesaistīt iedzīvotājus tādos procesos, kuros kopienas locekļi lemj, kā izlietot daļu no publiskā budžeta, apzinot publisko izdevumu projektus un nosakot to prioritāro secību. Līdzdalīga budžeta plānošana padziļina demokrātiju, veido spēcīgākas kopienas un nodrošina publisko resursu taisnīgāku sadali;

28. uzsver, ka vietējās un reģionālās pašvaldības ir būtisks funkcionējošas demokrātijas pīlārs, kas iedrošina iedzīvotājus un paver viņiem iespēju aktīvi piedalīties valsts politikas veidošanā dažādos veidos, piemēram, tiešsaistes vai klātienes pilsoņu paneļdiskusijās, dialogos vai asamblejās;

([1]) Eiropas Reģionu komitejas atzinums par tematu "Jaunatnes politikas nākotne Eiropas Savienībā. Pārdomas par jaunatnes politiku un jaunatnes aspekta integrēšanu saistībā ar Eiropas Jaunatnes gadu 2022" (OV C 79, 2.3.2023., 30. lpp.).

29. atzīst, ka viens no tiesiskuma ievērošanas aspektiem ir pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana un ka efektīva un iekļaujoša līdzdalība tiek garantēta, ja tās var strādāt drošā vidē, kurā tiek respektētas minēto organizāciju un to biedru pamattiesības;

30. uzsver: lai veicinātu iedzīvotāju aktīvāku iesaistīšanos politikas veidošanā, ir izšķiroši svarīgi palielināt informētību par veiksmīgiem iedzīvotāju līdzdalības piemēriem jomās, kas viņiem ir vissvarīgākās; šajā saistībā norāda uz *UNECE* Orhūsas konvenciju, kurai ir pievienojusies ES (savas kompetences ietvaros) un visas dalībvalstis un kura garantē sabiedrības locekļu procesuālās tiesības, tostarp sabiedrības līdzdalību vides lēmumu pieņemšanas procedūrās, tādējādi paverot iedzīvotājiem iespēju paust viedokli saistībā ar virzību uz Eiropas zaļā kursa mērķiem;

31. norāda, ka ir svarīgi, lai vietējām un reģionālajām pašvaldībām būtu pietiekami resursi un pilsoniskās sabiedrības organizācijas saņemtu gan publisko, gan privāto finansējumu; atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Savienība vietējām un reģionālajām pašvaldībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām nodrošina finansējuma iespējas, lai tās īstenotu projektus, kas palīdz veicināt ES vērtības, uzsverot ES nozīmi līdztiesības savienības stratēģijās;

32. aicina ES iestādes palielināt vietējo un reģionālo pašvaldību, kā arī attiecīgo Eiropas un valsts jumta organizāciju līdzdalību un nostiprināt to iesaisti;

33. joprojām ir apņēmības pilna stiprināt komunikāciju starp ES iestādēm, vietējām kopienām un iedzīvotājiem, izmantojot Reģionālo un vietējo pašvaldību deputātu tīklu un sinerģiju ar Eiropas Komisijas projektu "Veidojam Eiropu kopā ar vietējām pašvaldībām", rīkojot vietējos dialogus un RK pasākumos iesaistot vēlētus jaunāka gadagājuma politiķus;

34. uzskata, ka iedzīvotāji ir jāiesaista Eiropas, valsts, reģionālo un vietējo publisko rīcībpolitiku noteikšanā un/vai grozīšanā. Iedzīvotāju līdzdalība šajā procesā ir būtiska, lai sabiedrība akceptētu minētās rīcībpolitikas. Bez iepriekšējas iedzīvotāju iesaistes to īstenošana var saskarties ar sabiedrības noraidījumu;

Palielināt trešo valstu vārdā veiktas interešu pārstāvības darbības pārredzamību

35. mudina Eiropas Parlamentu un ES Padomi rūpīgi izvērtēt izskatāmo direktīvu un ierosināt nepieciešamos grozījumus, pilnībā respektējot pamattiesības un demokrātiskās vērtības;

36. konstatē, ka interešu pārstāvības darbības definīcija ir nedaudz neskaidra. Tāpēc ir jāpiemēro pati vispusīgākā, vispārīgākā, ideoloģiski visneitrālākā un praktiskākā pieeja, lai nodrošinātu, ka interešu pārstāvība ir skaidri nosakāma un pārredzama. Ir pašsaprotami, ka ikvienam, kas ierodas publiskajā telpā, ir sevi jāidentificē un jāizturas pārredzami;

37. brīdina, ka izskatāmajā priekšlikumā ir noteikta atšķirība attieksmē pret trešo valstu subjektu vārdā veiktām interešu pārstāvības saimnieciskām darbībām un pret daudzpusēju organizāciju subjektu vārdā veiktām interešu pārstāvības saimnieciskām darbībām, kuru politiskajam un ekonomiskajam potenciālam un interešu pārstāvībai vajadzētu lielā mērā atrasties ārpus Eiropas Savienības;

38. pauž bažas par ierosinātās direktīvas iespējamo ietekmi, kas varētu radīt neparedzētas un nesamērīgas sekas (ārvalstu finansētiem subjektiem), vienlaikus efektīvi neapturot reālos draudus demokrātijai;

39. brīdina, ka ir ļoti svarīgi, lai pamatoti un samērīgi pārredzamības standarti tiktu piemēroti visiem, un ir jāievēro piesardzība, ņemot vērā ierosinātās direktīvas iespējamo "sniega bumbas" efektu citās pasaules daļās;

40. nosoda jebkādus nepamatotus pamattiesību un pilsoniskās sabiedrības un politikas telpas ierobežojumus, kas pārkāpj cilvēktiesības, tostarp tā saucamos "ārvalstu aģentu likumus";

41. uzskata, ka dažas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, ņemot vērā to darbības mērķus un rīcībā esošos līdzekļus, varētu ievērojami ietekmēt sabiedriskās norises un publiskās debates, un tādā gadījumā mērķis – šādām organizācijām piešķirtā finansiālā atbalsta pārskatāmības palielināšana – varētu būt viens no primārajiem vispārējo interešu apsvērumiem. Tomēr ierobežojumi būtu jānosaka tikai saistībā ar leģitīmiem mērķiem, piemēram, valsts drošības, sabiedriskās drošības un sabiedriskās kārtības interesēs, un tiem jābūt samērīgiem ar mērķi aizsargāt šādas intereses, un vēlamā mērķa sasniegšanai būtu jāpieņem vismazākās iespējamās iejaukšanās līdzekļi ([2]);

([2]) Sk., piemēram, lietu C-78/18.

Secinājumi

42. atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus iesaistīt pilsoņus vēlēšanu procesā un vairot sabiedrības uzticēšanos vēlēšanām, kā arī īstenot tādu politiku, kas vietējām un reģionālajām struktūrām un pilsoņu organizācijām dod iespēju piedalīties publiskās debatēs un politikas veidošanā;

43. uzsver, ka vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir nozīmīga loma Eiropas demokrātijas aizsardzībā, tās ir neaizstājams elements Eiropas demokrātiskajā struktūrā, kurā lēmumi jāpieņem cik iespējams tuvāk pilsoņiem, kā noteikts LES 10. panta 3. punktā;

44. aicina Eiropas Komisiju par prioritāti noteikt sadarbību ar vietējām un reģionālajām pašvaldībām, lai efektīvi aizsargātu demokrātiju Eiropas Savienībā, vienlaikus ievērojot un popularizējot subsidiaritātes un tiesiskuma principus.

Briselē, 2024. gada 17. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Vasco ALVES CORDEIRO